పశువు

'ఇదిగో! ఇది రెండోతడవ మీకుచెప్పటం అంత అజాగ్రత్తేం?'

'అదికాదు వీరారెడ్డిగారూ, అది బుద్ధి లేని జంతువు. మా రైల్వే ఆవరణలో తిరుగుతుందని వదిలేస్తాము, దాటి మీచేలోకి వచ్చింది కావలయును. అయినా యిప్పుడేం పైరుపచ్చ యేమిలేదుగా చేలో.'

'పైరు పచ్చాలేదు. ఉన్నపిలకేనయిరి. ఎవడబ్బగాడి సొమ్ము? మాచేలన్నీ వ్యవసాయంచేసి పండించేది మీరైలు మాష్టర్ల నిమిత్తం గావలయును, దానికి బుద్ధిలేకపోతే మనుష్యులై పుట్టిన మీకూ బుద్ధిలేదూ?

'ఆగ్రహపడకండి రెడ్డిగారూ, మా పోర్టరువెధవతో జాగ్రత్తగా చూడమని చెప్పాను, అక్కడికీ మేమూ జాగ్రత్తగానే చూస్తున్నాము, మొన్న మాలైను ఇనస్పెక్టరు వచ్చినప్పుడు ఆమూలకూడా కాంపౌండు తీగెలు బాగుచేయించమని చెప్పాను, పది పదిహేను రోజుల్లో ఆపనీ జరగవచ్చు, ఇక్కడనుంచి జాగ్రత్తగానే చూచుకొంటాంలెండి.'

'ఇకముందునుంచీ చూచుకొంటానంటమేమిటి? వెనకచెప్పినప్పుడూ యిదేమాట, ఇదేం నాలికా తాటిపట్టా? ఏమైనాసరే మీగేదె గొడ్డును బందికితోల్తాను, తరువాత వదుల్చుకోండి.'

'ఇంత ఆగ్రహపడకండి. ఏదో మీదేశం వచ్చాం. మీ అందరి సాయములేకపోతే మేము యిక్కడ యుండగల్గేది కష్టము, ఇప్పుడు అనవసరంగా ముప్పావులా తగుల్తుంది. ఈతడవకు వదిలెయ్యండి.'

'మళ్ళీ అదేకూతా? ఇట్లాకుయ్యటం చాలాతడవలు యెరిగివున్నాం, ఈతడవ బందిలో పెట్టక మానేదిలేదు'

'పోనీయండి, అంత వినకపోతే యేం చేస్తాం, సరే పెట్టండి బందిలదొడ్లో, సంబళం నిన్ననేకదా వచ్చింది. నాలుగురోజులు నాలుగుశేర్లపాలు కాఫీకి కొనుక్కున్నామనుకుంటాం.'

'అనుకుంటూ, జాగ్రత్త, నెత్తిపిలకూడుతుంది, నీ సమిష్టికా లెవరితో చెప్పొస్తావు. ఖబర్దార్.'

'మీరు పెద్దలు. ఎక్కువతక్కువ మాటలతో ప్రయోజనమేమిటి? బుద్ధిలేని పశువు, మీచేలోకి వచ్చింది,బందెకు తోలండి. ఇంకేమైనా చేతనైతే చెయ్యండి.'

'ఓసిముండా! ఆమాత్రం సంగతి తెలియకనే యింతసేపూ నీతో మాట్లాడిందిః జాగ్రత్త, ఈతడవ నాచేలోకి నీగొడ్డు రావాలి, తెగనరకాలి, దానితో నీ నెత్తిపిలకకూడా యెగరాలి.'

'సరేలే, వెళ్ళండి.'

'వెడతాం వెడతాం. వెళ్ళం. స్టేషన్ నీయబ్బగాడి సొమ్మని, నువ్వు కట్టించావని వెడతాం, వెళ్ళకేంజేస్తాం, నాచేలో గూపాయి పిలకమేసింది, రూపాయితే. వెడతాం.'

'అట్లా యివ్వనులెండి. మీరెళ్ళి గేదెను దొడ్డికి తోలండి.'

'ఇవ్వవూ? ఇవ్వకేంజేస్తావు ముండా. ఇవ్వకపోతే తెలుసా' అని వీరారెడ్డి చేతిలో ములకాలకఱ్ఱ పైకెత్తి ఝళిపించినాడు. దీనితో స్టేషనుమాష్టరునకు వళ్ళు మండిపోయింది.

'కొడతావూ కర్రతో. కొట్టు ష్టేషనంతా లూటీ చేసుకపోవచ్చు అప్పుడు పోలీసులు వచ్చి నీయిల్లూవాకిలి అంతా కట్టుకుపోతారు. ష్టేషనుమాష్టరును కొడితే యేంజరిగేది తెలుస్తుంది.'

'ఓయి పచ్చీ, నీకు పోలీసుదిక్కు కూడానా! మాడబ్బుతినే పోలీసులను నీకోసం సృష్టించాడేం దేవుడు, ఇప్పుడే కొడతా. పోయి నీయబ్బగాడితో చెప్పుకో' అని ఛడావ్ తీసి మీదికి పరుగెత్తినాడు, ష్టేషనుమాష్టరు టికెట్ల గదిలో దూరి తలుపుమూసుకున్నాడు. పోర్టరు అబ్దుల్లా రంగంమీదికి వచ్చి 'బాబూ, మీగడ్డంపుచ్చుకు బ్రతిమాల్తా. మామేష్టరుగారు అప్పుడప్పుడిట్లా మాట్లాడుతారు. క్షమించి యీపాటికి వదిలివెయ్యండి మహరాజ్, మేం మీ పాదాలకాడ బిడ్డలం, ఇంటికి వెళ్ళండిసార్. రాత్రి 8 గంటలయిండి. ఊరా దూరానవుంది. ఈ చేతిలాంతరు తీసుకొని ఎళ్ళండి. నెలపొడుపు లేనిరోజులు.'

'మీరైల్వేవాళ్ళకు యెన్నితడవలు చెప్పినా బుద్ధిలేదు. మిమ్ములను ఒకకంట కనిపెట్టాలి. మీమేష్టరుతో యికనుంచి జాగ్రత్తగా బ్రతుకమను. ఛడావ్ దెబ్బ తగిలితే చెంపనున్న పళ్లు రెండువరసలు రాలిపోయేవి. ఏదీ? యీ లాంతరేనా తీసుకోని వెళ్లేది?'

'చిత్తం'

వీరారెడ్డి వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

ఈ ష్టేషనుమాష్టరుగారు యిదివరకు గూడ్సుషెడ్ లో ఉండేవాడు. అట్లాగట్లాగు ష్టేషనుమాష్టరుపరీక్ష దాకా చదివి ప్యాసు అయ్యాడు, గూడ్సు షెడ్ లోనున్నన్ని రోజులు యేదోరూపకంగా చెయ్యి పచ్చపడని రోజులులేవు. మామిడికాయల బుట్టలు దిగితే బుట్టకు డజనుపండ్లూ తనకు గిట్టాలిసిందే, నిమ్మకాయలు ఉదయం సాయంత్రం షరబతునకు కావలిసినన్ని, తమలపాకులు బుట్టకు మోద, ఈయన భార్యాగారికి నిత్యంచేమంతి పూవులజడే, ఇందుకేమైనా భిన్నంవస్తే సరుకు విడుదలకు గేటుబంద్, మరునాడు విడుదల చేసుకున్న సరుకువాడు లబాయిలూ, దిబాయిలూ.

ఎన్నాళ్లు సాగుతుంది యీ ప్రభ, ఎవరో డిష్ట్రిక్టు ట్రాఫిక్ సూపరిండెంటు గారికి రిపోర్టుచేసారు. ఆయన ష్టేషనుమాష్టరుగారికి వ్రాశాడు. ఇదివరకెప్పుడో గూడ్సులో వచ్చే కమీషన్ భాగాలవిషయంలో ష్టేషనుమాష్టరుగారికి గూడ్సు గుమాస్తాగారికి భేదాభిప్రాయాలు వచ్చినవి. అది రహస్యవిషయం అందుచేత ష్టేషనుమాష్టరుగారు కాగితం వచ్చిందే ఆలస్యంగా గుమాస్తాగారిపై యెంతో వ్యతిరేకంగా వ్రాసిపంపాడు, అంతే, నీళ్ళూనిప్పులూలేని యీ అరణ్యం ష్టేషను లోనికి గూడ్సుగుమాస్తాగారు ష్టేషనుగుమాస్తాగా ట్రాన్సుఫరు, ఇతనికితోడు ఒక్క పోర్టరు అబ్దుల్లా, ఇక్కడకు ఉదయం 11 గంటలకు ఒకరైలు పైకిపొయ్యేది రావటం, అదే మరలి దిగువకు పోతూ సాయంత్రం 4 గంటలకు ష్టేషన్ వదుల్తుంది. ఇంతకుమించి రైళ్ళులేవు. మంచినీళ్ళుకూడా రైలు వచ్చినప్పుడే పట్టుకోవాలి, ఇట్టి అరణ్యవాసం.

అదంతా కొండలప్రదేశం, మధ్యమధ్య చిన్నచిన్న ఖాళీస్తలాలలో దూరాన గ్రామాలలోనున్న రెడ్డిరైతుల మెట్టవ్యవసాయం. వీరారెడ్డి చేనొకటి స్టేషనుకు తూర్పుభాగాన ఆనుకొనిఉన్నది. ఆ మూలే తీగలు తెగినవి.

స్టేషనుమాస్టరుగారికి తమ డిపార్టుమెంటు

లో తనమీద యిదివరకే ఒకటిరెండు నల్ల మచ్చలు రికార్డులయి వుండుటచేతను ఆ కొండల స్టేషనులో యేవేళటికేమోనను భయము చేతను యింతజరిగినా ఆయనగారు పోలీసులకు రిపోర్టుచేసుకొని యుండలేదు.

* * *

పోర్టరు అబ్దుల్లా వీరారెడ్డి యూరు లాంతరుకొరకు మూడుతడవలు తిరిగాడు. మొదటితడవ 'చూసియిస్తాలే' అన్నాడు. రెండవతడవ 'నీకిదితప్ప పనిలేదా' అన్నాడు. మూడోతడవ 'పోపో, పుల్లాయ, నీలాంతరెవరెరుగున్నారు? ఈ తడవ నా గుమ్మం త్రొక్కితే నీ మర్యాద దక్క'దన్నాడు. దీనితో స్టేషనుమాస్టరు అబ్దుల్లాకూడా మెదలకుండా యూరుకొన్నారు. లాంతరు వీరారెడ్డిపాలు, దానిఖరీదు స్టేషనుమాస్టరుపాలు, దానిలో సగము రహస్యముగా అబ్దుల్లాపాలు.

* * *

ఆరుమాసాలు గడిచినవి. వీరారెడ్డి తమ్ముడుయింట్లో శుభకార్యం, అతడు ఆ రైలుస్టేషనుకు దిగువనున్న యేడవ రైలుస్టేషనుకు సంబంధించిన యొక పల్లెటూరిలో పెంపుడు. అతనిపని ఒకమోస్తరు బాగానే వుంది. మాటమంచీ, మర్యాద కలవాడు. అతని కూతురి వివాహం నిమిత్తం వీరారెడ్డి తన భార్యను కూతురుని వెంటపెట్టుకొనివెళ్లేడు. వివాహం సక్రమంగా మూడుపూటలు గడిచింది. వీరారెడ్డి కూతురుకు అల్లునికి గృహపరికరాలక్రింద రు 25 చదివించినాడు. పెండ్లివారు వెళ్ళిపోయ్యారు, వీరారెడ్డి తమ్ముడు కోటిరెడ్డి అన్నగారికి 6 గజాల చాపు చూపించాడు, వదినగారికి అన్నకూతురికి రవికగుడ్డలు పెట్టాడు. బంధుగులందరు వెళ్ళిపోయ్యారు. వీరారెడ్డి తన తమ్ముడిస్థానే బంధుగులందరికి మర్యాదలుచేసి ఆఖరికి వాళ్ళ రెండవతోబుట్టువు చంద్రమ్మకూడా వెళ్ళినతరువాత పదకొండోరోజున భార్యాకూతుళ్ళను వెంటబెట్టుకొని స్వగ్రామానికి బయలుదేరాడు. తమ్ముడు కార్యాంతరాసక్తుడై యింటిదగ్గరనే వెనకకు తగ్గినాడు.

వీరారెడ్డి కుటుంబం స్టేషనుకు చేరింది. తొమ్మిదిగంటలబండి వచ్చేవేళ అయింది. ఆ బండిమీదనే వీరారెడ్డి పోవాలి. టిక్కెట్లు కొనరు. ప్లాటుఫారంమీద కూర్చున్నారు. బండి దగ్గరకు వచ్చింది. స్టేషనుమాస్టరుగారు జెండాలుపుచ్చుకొని ముసిలికోటొకటి చేతికి తగిలించుకొని ఐదోక్లాసు చదువుకొన్ననాటి టోపీఒకటి పెట్టుకొని బయటికివచ్చేడు. వీరారెడ్డి లేచి నిలబడి నమస్కారంచేసాడు.

'ఏం కోటారెడ్డి తమ్ముడుగారూ, ఎప్పుడిక్కడకు వస్తిరి? ఓహో, పెండ్లికిదావస్తిరి. మంచిది మీయూరు పోతున్నారా' అన్నంతలో బండివచ్చింది, స్టేషనుమాస్టరు గార్డు దగ్గరకు పరుగెత్తినాడు. వీరారెడ్డి కుటుంబంతో సహా బండిలోపడ్డాడు. మళ్లా స్టేషనుమాస్టరుగారు కోటిరెడ్డి అన్నగారికి టిక్కెట్లు యివ్వలేదని యిబ్బందిపడునేమో అని వెనుకకు పరుగెత్తివచ్చినాడు. అక్కడ యెవ్వరూ లేరు. 'పోనీలే, అక్కడి స్టేషనుమాస్టరు చూచుకుంటాడు' అని అనుకొని యెక్కువ ప్రయాసపడి వెతకక బండికి గంటకొట్టినాడు బండి వెళ్ళిపోయింది.

సరిగా పదకొండు గంటలకు వీరారెడ్డి స్వగ్రామపు రైలుస్టేషనులో బండి ఆగింది. వీరారెడ్డి కుటుంబంతోసహా ముసిముసి నవ్వులతో దిగేడు, ఇంకా అయిదాఱుగురు

ప్రయాణీకులు కూడా దిగేరు.

రైలు కదిలిపోయిన తరువాత స్టేషను మాస్టరు గార్డునకు సలాంచేసి బండి స్టేషను మలుపుదాటి పొయ్యేవరకు చూస్తూయుండి వెనుకకువచ్చి గేటుతలుపులు తెరచి 'టిక్కెట్లు, టిక్కెట్లు' అన్నాడు. టిక్కెట్లు ఉన్న వారు దొరలలాగా టిక్కెట్ల నిచ్చి గేటు దాటారు. వీరారెడ్డి మూటలో యేమిటో ఉన్నట్లు ప్లాటుఫారంమీద మూటవిప్పిబట్టలు చీరెలు విదిలించి యేమిటో వెదకటం ప్రారంభించేడు.

'ఏమండీ వీరారెడ్డిగారూ, సుఖంగా చేరుకున్నారా, మీటిక్కెట్లెక్కడన్నాడు స్టేషను మాస్టరుగారు.

'వాటికోసరమేసండి వెదకటం, విడిగా ఉంటే పోతాయని మూటలో కట్టాము'

'వెదకండి నెమ్మదిగా ఒక్కొక్కగుడ్డ పొరేతీసి.'

'వెదుకుతున్నామండీ, తొందరకుపోతే ఆలస్య మవుతోంది.'

'ఆలస్యమయితే అయింది. అసలు మీరు టిక్కెట్లుకొన్నారా?'

'వెధవ టిక్కెట్లు భాగ్యానికి అబద్ధమాడుతాముటండీ. కొన్నాం'

'మీముగ్గురు టిక్కెట్లు ఒకే తడవ కొన్నారా.'

'ఒకేతడవ కాకపోతే ముగ్గురం మూడు తడవలు కొంటామా'

'అయితే పోయినా ఫరవాలేదు లెండి. ఆ స్టేషనుమాస్టరుగారికి తంతియిచ్చి తెలుసుకుంటా. మూడూ వరుస నెంబర్లు కాబట్టి

దీనితో వీరారెడ్డికి గుండెలు కొంచెంకదలబారినవి. అయినా కనపడనీయక 'ఏమండీ మా స్టేషనులో యిన్నాళ్ళనుంచీ పనిచేస్తున్నారు, నాపేరూ ప్రఖ్యాతి అంతా మీకు తెలుసు. ననమ్మమాత్రం నమ్మలేరండీ.'

'అట్లా వీలుకాదండీ మాకు మాట వస్తుంది, కనుక తప్పకుండా కనుక్కోవాలి, ఆస్టేషనుమాస్టరు రిపోర్టుచేస్తే నాపనిష్టం కావాలి.'

వీరారెడ్డికి చెమటలుపోసినవి, మాట్లాడలేక పొయ్యేడు. వీరారెడ్డి భార్య కూతురు మొగమొగాలు చూసుకున్నారు, అంతా నిశ్శబ్దం, స్టేషనుమాస్టరుగారు వీరిని వదిలి లోపలికి పోలేదు, కలిసిపోవచ్చును గదా అని రెడ్డిగారియూరు పొయ్యేవారు ముగ్గు రక్కడ ఉండి పొయ్యేరు, ఈనిశ్శబ్దంలోనుంచి రెడ్డి కూతురు కంఠం బయలుదేరింది.

'ఏదోలెండి, అయ్యగారూ,మాచిన్నయ్య గారింట్లో పెళ్ళికివెళ్లాం. అక్కడ రూపాయలన్నీ ఖర్చుపొయ్యాం. అంచేత టిక్కెట్లు కొనకుండా వచ్చాం. ఎట్లాగో అట్లా కనికరించి యీతడవకి వదలిపెట్టండి.'

'అట్లాగా అమ్మా, ఇది నా సొమ్ముగాదు, ఇస్తే పుచ్చుకోటానికి. ఇది కంపెనీవాడి సొమ్ము. మీరిప్పుడు బెజవాడ జంక్షనునుంచి మనిషి 1-కి రూ 2-8-0 ల చార్జీ చొప్పున 3 గురికి రూ 7-8-0 లు దానికి రెట్టింపు పదిహేను రూపాయిలు చెల్లించాలి. అంతవరకు స్టేషనువదలి పోవటానికి వీలులేదు.'

వీరారెడ్డి తమాయించుకున్నాడు.

'స్టేషనుమాస్టరు బాబుగారూ, మీరూ మేమూ యింతవరదాకా అన్నదమ్ముల్లాగా మెలిగాం. ఏవో లేమిడిసంసారాలు. ఇటువంటి సమయంలో నన్నిట్లా యిబ్బంది పెట్టకండి. మాఉత్తరపు పంపులో గుమ్మడిచెట్లు యెన్నికాయలు కాసినా యనుకున్నారు? మీకు కావలిసినన్ని కాయలు. ఇప్పుడే సారచెట్లో

కట్టి వెయ్యిపిండెలు వేసింది. అన్నీ కాయలే అయితే అయిదువందల కాయలు మీవి. ఈ మధ్య మీరు మామీద సీతకన్ను వేసారు. మా మెరపతోట విరియ కాచింది. ఎప్పుడైనా అబ్బుల్లాను పంపిస్తే మీకో యెత్తైడూ అతనికో వీసెడు కాయలు పంపేవాణ్ణి, ఈమధ్య మీ గేదెగొడ్డు మాచేనుప్రక్క పోయిందని కూడా విన్నాను. వెనకజరిగిన దానికి మాపెద్ద రెడ్డి నన్నెంతో మందలిస్తూ 'స్టేషనుమాష్టరు బాబు, ఎంత పెద్దమనిషి అనుకున్నావు. అట్లా మాట్లాడుతావుటరా, అల్లుడా' అన్నాడు. మీలాంతరుకూడా రేపోయెల్లుండో పంపించాలని చూస్తున్నాను.

'పంపిస్తారు వీరారెడ్డిగారూ, మీ అంత వారిని పోనివ్వటంకూడా మర్యాదే. కాని మాడిపార్టుమెంటు ఊరుకోదు, మీ రీతడవకీ స్వల్పమొత్తం పదిహేనురూపాయిలు యిచ్చి మరీవెళ్లండి. ఇంకోతడవ చూతాం.'

'బాబూ, ఏదో కనికరించండి. పొరపాట్లనేవి 3 తడవలంటారు పెద్దలు. ఇక యెక్కువరావు కదా! వెనకా యిట్లాగే రెండు తడవలు వదిలిపెట్టారు. మీమంచి యెక్కడికి పోతుంది?'

'ఛట్, నాన్‌సెన్సు, అదికూడా బయట పెట్టటమా! ఏమయినాసరే పదిహేనురూపాయ లివ్వనిది వదిలేదిలేదు, కావలిసి ఉంటే రసీదు పట్టుకెళ్లండి.'

'రసీదులు గిశీదులుకూడా యెందుకండి, మీరుతింటే మేము కాదన్నామా, మేము తింటే మీరు కాదన్నారా? జొన్నకుప్ప చేలోనే వున్నదికదా! ఒకతూమెడు జొన్నలు పంపుతాను లెండి.'

'అదేమళ్ళీ వాగుతావు. పదిహేనురూపాయి లక్కడపెట్టు.'

'మేష్టరుబాబూ, ఇవి చేతులుకావు. కాళ్ళనుకోండి. ఇంటిదగ్గర రూపాయిలు కూడా లేవు. దయయుంచి వదిలిపెట్టండి.'

స్టేషనుమాష్టరు చేతులు వదిలించుకొని పోర్టరుని కుర్చీతెమ్మని వరండాలో వేసుకొని కూర్చున్నాడు. వీరికొరకు కూర్చున్న కొండారెడ్డి, వెంకటరెడ్డి కూడా వచ్చి బ్రతిమాలి చెప్పారు. స్టేషనుమాష్టరు ససేమిరా విననన్నాడు. వీరారెడ్డికేమి ఆలోచనతోచిందో యేమో కొండారెడ్డిని తీసికొనిపోయి యేదో చెప్పాడు. కొండారెడ్డి, వెంకటరెడ్డి వెళ్ళిపొయ్యారు. వీరారెడ్డి సకుటుంబముగా స్టేషనులో మకాం.

సాయంకాల మారుగంటలయింది. వీరారెడ్డిపాలేరు బండి తోలుకొని స్టేషను మాష్టరుగారికి ఒక ఉత్తరం తీసుకొనివచ్చి యిచ్చినాడు; అది పెద్దరెడ్డి ఘంటారెడ్డి దగ్గరనుంచి అందు 'బాబూ, ఏదో తెలిసియో తెలియకో మా మేనల్లుడు వీరారెడ్డి మిమ్ములను వెనుక యేదో అన్నట్లు నాకు తెలిసినతరువాత నేనతగాణ్ణి చాలా మందలించాను. అప్పటినుంచి మీమొగము చూడటమునకు సిగ్గేసి యీ మధ్య మీదగ్గరకుకూడా రావటం మానుకున్నాను. ఇప్పుడు వీరారెడ్డి యిట్లా రాకూడదనే అనుకోండి. మనమంతా అన్నదమ్ముల్లాగా మెలగుతున్నామని సాహసంచేశాడు. ఇప్పుడతనితో అయిదురూపాయలు పంపుతున్నాను, ఈకొంచెం పుచ్చుకొని వీరారెడ్డిని ఆడంగులతో సహా వదిలెయ్యండి. మీరేమీ రసీదూ గిసీదూ యివ్వక్కరలేదు, వీరారెడ్డిది లేమిడి సంసారం, ఇది తప్పక అంగీకరించి వీరారెడ్డిని వదిలిపెట్టండి. విశ్వాసం వృథాపోదు' అని ఉన్నది. క్రింద దస్కతు మామూలుగా ఉండదు. అందుచేత దీనిలోను

లేదు. స్టేషనుమాష్టరుగారు ఉత్తరం అంతా చదువుకొన్నాడు. దగ్గర వీరారెడ్డి పాలేరు వంక చూచేడు. వాడు వెండిరూపాయలు ఐదు చేతిలో పుచ్చుకొని నిలబడియున్నాడు. మాష్టరుగారికి యీస్టేషనుకు వచ్చిన తరువాత వరుమానమే తక్కువ. అందులో యింత పెద్ద మొత్తము యెప్పుడూ లేదు, అదీగాక పెద్దరెడ్డి అభిమానం బాగా సంపాదించుకోవచ్చుననుకొన్నాడు. చెయ్యిజాపి రూపాయిలు జేబులో దోర్లించేడు ఇంకేం ఆలోచించాలో. 'వీరారెడ్డిగారూ, 8 మైళ్లు నడవటం మీకు మీ ఆడంగులకు ప్రయాస అయ్యేది. బండి వచ్చింది. సుఖంగా యిల్లుచేరండి. దయయుంచండి' అన్నాడు.

వీరారెడ్డి సకుటుంబముగా యింటికి చేరాడు, రాత్రి 8 గంటలయింది. ఆదరాబీదరా అతని చెల్లెలు కోటమ్మ యింట్లో రెండు మెతుకులు నోట్లో వేసుకొని పెద్దరెడ్డి యింటికి వచ్చాడు. అప్పుడే పెద్దరెడ్డి వీధి మూలనుంచి యింటికిపోయి కొబ్బరిపీచు పెట్టి సంచులు వేసి కుట్టిన పరుపుమీద పరచిన గుడ్డ బొంతమీద కూర్చొని మంచి లంకపొగాకుతో పాయతీసి జానెడు పొడుగు చుట్టచుట్టటం యితను వచ్చే సమయానికి పూర్తిచేస్తున్నాడు. వాకిట్లో నలభై యాభై పశువులు కట్టివేసి ఉన్నవి. అక్కడికి యేబదిగజాల దూరాన ఉన్న జొన్నలపాతరమీద పెద్దరెడ్డి పాలేరు పుల్లిగాడు జోరీగలు అటూయిటూ ముసరటంతో నిద్రపట్టక మసలుతున్నాడు. పెద్దరెడ్డి 'ఏమేవ్, గుగ్గిళ్ళదాలిలోది కొంచెమిట్లా తెచ్చిపెట్టు' అని కేకేసాడు, నిప్పు వచ్చింది. చుట్టముట్టించుకుంటూ.

'అల్లుడూ, మన కోటిరెడ్డి వివాహం బాగాచేసాడంటోయి.'

'ఆఁ'

'నువ్వేమన్నా చదివించేవా'

'నేనూ ఒక పాతికరూపాయలు చదివించా.'

'పెళ్ళివారూ వాళ్ళూ యేమీ దెబ్బలాడలేదు గదా.'

'ఊహూఁ'

'అయితే నిన్న అట్లావచ్చావు టే.'

'అదికాదు మామా, వచ్చాననే అనుకోసాయిదా ఫాయిదాగా నున్నాముకదా అని, ఆమాత్రం వదిలిపెట్టకుండా నన్నొకడనే కాకుండా ఆడవాళ్ళతో సహా అక్కడ నిలుపుతాడూ ?'

'ఏమో, ఆయన డ్యూటీప్రకారం ఆయన నిలిపేడు.'

'అదేమిటి, మామా, నువ్వూ అట్లా మాట్లాడుతావు. అందుకనే మనమంతా యిట్లా చెవులుపట్టి ఆడించటం. వెనుక మన రెడ్డిరాజులు పరిపాలన చేస్తూవుంటే సీమ సీమంతా గడగడలాడేది, ప్రతి కక్షినీ తలుచుకున్నప్పుడు పొడిచి పారవేసేవారు. కత్తుల మీదనే భోజనంచేసేవారు, రెడ్డిప్రభువుల పేరుచెపితే పసిబిడ్డ పాలుత్రాగటం మానేవాడట, వాళ్ళకడుపున చెడబుట్టాము. మన పౌరుషమంతా యిల్లా చచ్చిపోబట్టే ఒక రైలునౌకరు మన ఆడంగులను అట్లా నిలిపి ఉంచగలిగాడు.'

'నిజమేనోయి వీరారెడ్డి. అది నాకూ మటంగానే ఉన్నది. ఏ దేశంవాడో యిక్కడకు బ్రతకటానికి వచ్చి రెడ్లఊరనన్నా చూడకుండా మమ్ములనన్నా చూడకుండా అట్లా నిలుపుచేస్తాడోయి.'

'ఎంతదారుణమైన పనో చూడుమామా, మనకుటుంబానికి యింత అవమానం చేస్తాడు

వీణ్ణి నాశనంచెయ్యాలి.'

'అవును, ఏదో ఆలోచించు.'

'నీకెందుకు, నే చెప్పినట్లల్లా చెయ్యి నువ్వు చూతుగాని రేపుసాయంత్రానికి యితని తమాషా'

'అట్లాగే, ప్రొద్దుపోయింది. వెళ్ళిపడుకో.'

వీరారెడ్డి ఆరాత్రే కొండారెడ్డి మొదలైనవారి యిండ్లకుపోయి యేమేమో మాట్లాడి రాత్రి 12 గంటలకువచ్చి పడుకొన్నాడు.

* * *

మరునాడు ఉదయం ప్రక్కస్టేషనునుండి యీస్టేషనుమాష్టరుగారికి తంతి వచ్చింది. అందు వీరారెడ్డి యీస్టేషనుమాష్టరుగారిపై యేదో డిష్ట్రిక్టుట్రాఫిక్ సూపరింటెంట్ గారికి రిపోర్టుచేసినట్లు ఆయన 11 గంటల బండికి విచారణకురాగలనని మరల తంతినిచ్చినట్లు గలదు, స్టేషనుమాష్టరు గుండెలు కదలజారినవి. వీరారెడ్డి అబద్ధానికొస్తే పెద్దరెడ్డి కూడా అబద్ధం చెప్పతాడా అనుకున్నాడు. ఆఫీసరు స్వయముగా వస్తున్నాడు, అకౌంట్లలోగల లోపములు సరిచూచుకోవలసి యున్నది. ఈ అడావిడిలో ఘంటారెడ్డివద్దకు పోయివచ్చుటకు వేళలేదు, భగవంతుడు లేడా అని గుండె రాయిచేసుకొని కాగితములు చూచుకుంటూ కూర్చున్నాడు.

11 గంటలబండి వచ్చింది. డిష్ట్రిక్టుట్రాఫిక్ సూపరింటెంటుగారు ఒకరిలీవింగు స్టేషనుమాష్టరు ఒక క్యాంపుగుమాస్తా ఒక జవాన్‌తో స్పెషల్ పెట్టెలోనుంచి దిగేడు. ఆయన దిగిన 4, 5 నిముషాలకు ఘంటారెడ్డి వీరారెడ్డి మొదలైనవారు రెండుబండ్లు చేయించుకొని స్టేషనువద్ద హాజరు అయారు. స్టేషనుమాష్టరుగారు కాఫీ స్వహస్తాలతో చల్లారబోసి ఆఫీసరుగారికి యివ్వబోయ్యేరు కాని ఆయన పుచ్చుకోలేదు.

కేసు విచారణ ప్రారంభమైనది. వీరారెడ్డి తనభార్యా, యిరువదియేండ్ల కుమార్తె తన తమ్ముడుగారి యూరునుండి రైలుదిగగా స్టేషనుమాష్టరుగారు వారలకు మగవారు తోడులేకుండుట చూచి తనకుమార్తెచేతిలో టిక్కెట్లు పుచ్చుకొనుచూ యేదియో మాట్లాడినాడనియు, దాని కాపె విరసముగా జవాబుచెప్పిన కారణముచేత టిక్కెట్లు లేకుండా రైలు దిగినారనియు బెజవాడనుంచి రెట్టింపుచార్జి రు 10-0-0 లు చెల్లించవలయునని చెప్పి సాయంత్రమువరకు తనకూతురిని భార్యాను స్టేషనులో నిలిపియుంచినాడనియు అప్పుడు కొండారెడ్డి మొదలైనవారు తనకు వచ్చి చెప్పగా తానువచ్చి పదిరూపాయిలు చెల్లించి వారల విడిపించుకొని వెళ్ళితిననియు యీ రూపాయలకు రసీదు అడిగితే నాన్ సెన్సు, బ్రూట్ అని తిట్టినాడనియు కేసు దాఖలుచేసినాడు. కొండారెడ్డి వచ్చి యిదంతా నిజమేనని వాఙ్మూలం యిచ్చినాడు. ఊరికైన పెద్దరెడ్డి వచ్చి 'బాబూ, దండాలు, అవ్వేళ మా ఆడవాళ్ళను ఏదో అన్నమాట నిజమేట, నాదగ్గరనుంచే వీరారెడ్డి పది రూపాయలు తీసుకొని వెళ్ళి భార్యా కూతురిని వదిలించుకొచ్చేడు, అధికారులుకదా బాబూ తమరు, ఏదో న్యాయం విచారించకపోతే మోటవాళ్ళం ఎట్లా బ్రతుకుతాము,' అన్నాడు చల్లగా. వీరారెడ్డి భార్యా కూతురు కూడా వాఙ్మూలాలు యిచ్చారు. ఇవి అన్నీ విన్న స్టేషనుమాష్టరుగారికి మతిపోయినది. ఘంటారెడ్డికూడా తనమీద యిట్లా చెపుతాడని అనుకోలేదు. సంఘాన్నిమించిన దేవుడు లేడనుకున్నాడు.

స్టేషనుమేష్టరు చెప్పుకోవలసిన వేళ వచ్చింది, ఏంచెపుతాడుపాపం, టిక్కెట్లు లేకుండా వచ్చేరు అంటే తాను యెక్సెసు చార్జీ వసూలుచెయ్యాలి. వాళ్లు నిండాచార్జి యివ్వలేదు అందుచేత తను రసీదుయివ్వ లేదు. ఏమీ పాలుపోలేదు. ఇదంతా తనేమీ యెరుగనన్నాడు, వీరారెడ్డి స్టేషన్‌లో లాంతరు దొంగిలించి కేసుపెడతానంటే యీ పన్నాగం పన్నాడన్నాడు. కాని తనకు సాక్ష్య మెవరు? పోర్టరు అబ్దుల్లా వాఙ్మూలం తీసుకున్నారు, అతడుకూడా రెడ్లతరఫున మాట్లాడకపోతే ఉపద్రవమేమి కలుగుతుందో అని రెడ్లకనుకూలంగానే చెప్పాడు. ఆఫీసరుగారంతా రికార్డుచేసి తీర్పువ్రాయటం ప్రారంభించినాడు. ఇది పూర్తియగు సమయమునకు నాలుగుగంటల బండివచ్చింది.

డిష్ట్రిక్టుట్రాఫిక్ సూపరింటెంటుగారు తమ స్పెషల్ పెట్టెలోయెక్కి స్టేషనుమాష్టరు గారికి రెండు సంవత్సరములు నౌకరీనుండి సస్పెండ్ చేసితిమనియు వెంటనే చార్జీ అప్ప జెప్పవలయుననియు హుకుం జారీచేసిరి. తమతో తెచ్చిన స్టేషనుమాష్టరు నచట నుంచిరి.

కూయని రైలుపోయినది. వీరారెడ్డి పకాల్ పకాల్‌న నవ్వాడు. ఘంటారెడ్డి చిన్నవోయిన మొగముతో తలవాంచుకొని కూర్చున్నాడు. పాత స్టేషనుమాష్టరుగారు తలవంచుకొని కన్నీరు భూమిపై జోటజోట పడగా 'ప...శు...వు' అనుకొనుచు తన క్వార్టర్లలోకి వెళ్ళిపోయినాడు.

—'మూర్తి'

జైన గ్రంథాలయములు

బౌద్ధమతమువలెనే జైనమతముగూడ బ్రాహ్మణ మతమునకు ప్రతిస్పర్ధిగ బయల్వెడలినది. బ్రాహ్మణ మత రహస్యములు విద్యాధికులగు నగ్రజాతివారికే స్వామ్యముగనుండ జైనబౌద్ధమతములు జనసామాన్యము యొక్క యభివృద్ధికై బయల్వెడలినవి. క్రీ. పూ. 6-వ శతాబ్దిలో స్థాపింపబడిన యీ నూతనమతము కొంత కాల మభివృద్ధినందియు, బౌద్ధమతము విజృంభించిన నాటినుండియు నుత్తరహిందూదేశమున క్షీణింపదొడగినది. కాలక్రమమున దక్షిణాపథ ద్రవిడదేశములలో నియ్యది స్థిరపడినది. చంద్రగుప్తమౌర్యుని కాలమున కొందరుజైనులు దక్షిణమునకు వచ్చిరని యొక గాథ గలదు. (1) నేటికిని గుజరాతు ప్రాంతమునను ద్రవిడ దేశముననే జైనులు విశేషముగ గాంపనగుచున్నారు.

బౌద్ధులవలెనే జైనులు మతప్రచారమునకును, విద్యావ్యాపనమునకును వాసికెక్కియుండిరి. అంతియగాక దక్షిణాపథమున కార్యనాగరికత వీరిమూలముననే లభించినది. విద్యావ్యసనులగు వీరికిని గ్రంథాలయోద్యమమునకును సన్నిహితమగు సంబంధముగలదు. ఈ జైనులు నిర్జనములును నిస్సారములునగు లోభాగమునగల ప్రదేశములకు వలసపోయి, యచ్చట యడవులను నిర్మూలించి, భూమిని కృషియోగ్యముగ నొనర్చి, పల్లెలను, పట్టణములను నిర్మించి, ప్రజలను జేరదీసి, వారి దేశభాషలలోనే వారికి విద్యనుగఱపి, తమ మతమును బోధించుచుండిరి. జైనాచార్యులందరును మేధాసంపన్నులును, పాండిత్యవిభవమునకును, పూతచరిత్రమునకును బేరెన్నికగాంచి యుండిరనట్లు వారికిగల బిరుదనామములనుండి స్పష్టమగుచున్నది. ఈ యాచార్యుల యసామాన్య వైదుష్యమునకు గీర్వాణ కర్ణాట

1. M. S. Ramaswamy Iyengar-South Indian Jainism, Ch I.